

Zakres zmian art. 15zszs¹ ustawy z 2.3.2020 r. – uwagi na tle stanu prawnego obowiązującego od 3.7.2021 r.

► dr **Jakub Litowski**¹

W artykule omówiono i poddano ocenie dokonane z dniem 3.7.2021 r. zmiany modelu procedowania w sprawach cywilnych przyjętego na czas trwania stanu pandemii. Rozważania objęły przede wszystkim zasady odbywania oraz odstępowania od posiedzenia zdalnego, które w następstwie kolejnej nowelizacji ustawy z 2.3.2020 r. stało się obligatoryjną i bezwarunkową formą prowadzenia postępowania cywilnego. W opracowaniu odniesiono się ponadto do dopuszczalności prowadzenia tzw. posiedzenia hybrydowego, łączącego w sobie cechy rozprawy tradycyjnej (nieodmiejscowionej) oraz posiedzenia zdalnego. Jednocześnie, omówiono nałożony na sądy powszechne obowiązek zapewnienia stronom i osobom wezwanym dostępu do udziału w posiedzeniu zdalnym.

Wprowadzenie

Stan pandemii i związane z tym ograniczenia funkcjonowania organów wymiaru sprawiedliwości wymusiły zastosowanie rozwiązań pozwalających na odstępstwo od prowadzenia postępowań cywilnych w sposób tradycyjny, tj. w formie posiedzenia jawnego przeprowadzonego na jednej sali w obecności wszystkich osób uczestniczących w danym postępowaniu. W okresie trwania pandemii wprowadzono jako powszechnie stosowaną konstrukcję prowadzenia rozprawy/posiedzenia jawnego na odległość przy użyciu urządzeń technicznych, a także rozszerzono zakres procedowania na posiedzeniu niejawnym. Takie rozwiązania proceduralne zawierał art. 15zszs¹ ustawy z 2.3.2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych², dodany z dniem 16.5.2020 r.³

¹ Autor jest sędzią Sądu Okręgowego w Toruniu.

² T. jedn.: Dz.U. z 2021 r. poz. 2095 ze zm.; dalej jako: KoronawirusU.

³ Art. 46 pkt 21 ustawy z 14.5.2020 r. o zmianie niektórych ustaw w zakresie działań osłonowych w związku z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2, Dz.U. poz. 875 ze zm. Pierwotnie art. 15zszs¹ miał następujące brzmienie: „W okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19 oraz w ciągu roku od odwołania ostatniego z nich, w sprawach rozpoznawanych według przepisów ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, zwanej dalej „Kodeksem postępowania cywilnego”: 1) rozprawę lub posiedzenie jawne przeprowadza się przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających przeprowadzenie ich na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku,

Z dniem 3.7.2021 r. przepis ten został znowelizowany⁴. Zgodnie z aktualnym brzmieniem art. 15zszs¹ ust. 1 KoronawirusU: „w okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19 oraz w ciągu roku od odwołania ostatniego z nich, w sprawach rozpoznawanych według przepisów ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, zwanej dalej »Kodeksem postępowania cywilnego«:

- 1) rozprawę lub posiedzenie jawne przeprowadza się przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających przeprowadzenie ich na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku (posiedzenie zdalne), z tym że osoby w nim uczestniczące, w tym członkowie składu orzekającego, nie muszą przebywać w budynku sądu;
- 2) od przeprowadzenia posiedzenia zdalnego można odstąpić tylko w przypadku, gdy rozpoznanie sprawy na rozprawie lub posiedzeniu jawnym jest konieczne, a ich przeprowadzenie w budynku sądu nie wywoła nadmiernego zagrożenia dla zdrowia osób w nich uczestniczących;
- 3) przewodniczący może zarządzić przeprowadzenie posiedzenia niejawnego, gdy nie można przeprowadzić posiedzenia zdalnego, a przeprowadzenie rozprawy lub posiedzenia jawnego nie jest konieczne;
- 4) w pierwszej i drugiej instancji sąd rozpoznaje sprawy w składzie jednego sędziego; prezes sądu może zarządzić rozpoznanie sprawy w składzie trzech sędziów, jeżeli uzna to za wskazane ze względu na szczególną zawziętość lub precedensowy charakter sprawy”.

Na wniosek strony lub osoby wezwanej zgłoszony na co najmniej 5 dni przed wyznaczonym terminem posiedzenia zdalnego sąd zapewni jej możliwość udziału w posiedzeniu zdalnym w budynku sądu, jeśli strona lub osoba wezwana wskaże we wniosku, że nie posiada urządzeń technicznych umożliwiających udział w posiedzeniu zdalnym poza budynkiem sądu (art. 15zszs¹ ust. 2

z tym że osoby w nich uczestniczące nie muszą przebywać w budynku sądu, chyba że przeprowadzenie rozprawy lub posiedzenia jawnego bez użycia powyższych urządzeń nie wywoła nadmiernego zagrożenia dla zdrowia osób w nim uczestniczących; 2) przewodniczący może zarządzić przeprowadzenie posiedzenia niejawnego, jeżeli uzna rozpoznanie sprawy za konieczne, zaś przeprowadzenie wymaganych przez ustawę rozprawy lub posiedzenia jawnego mogłoby wywołać nadmierne zagrożenie dla zdrowia osób w nich uczestniczących i nie można przeprowadzić ich na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku, a żadna ze stron nie sprzeciwiła się przeprowadzeniu posiedzenia niejawnego w terminie 7 dni od dnia doręczenia zawiadomienia ich o skierowaniu sprawy na posiedzenie niejawne; w przesyłanym zawiadomieniu należy pouczyć stronę niezastępowaną przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej o prawie i terminie do złożenia sprzeciwu; 3) jeżeli ze względu na szczególne okoliczności prezes sądu tak zarządzi, członkowie składu, z wyjątkiem przewodniczącego i referenta sprawy, mogą brać udział w posiedzeniu za pomocą środków komunikacji elektronicznej, z wyjątkiem posiedzenia, na którym dochodzi do zamknięcia rozprawy”. Szersze omówienie przepisu zob. *J. Litowski*, Ograniczenie jawności postępowania cywilnego z uwagi na stan epidemii wywołany wirusem COVID-19, MoP Nr 2/2021, s. 68 i n.

⁴ Art. 4 pkt 1 w zw. z art. 7 ustawy z 28.5.2021 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. poz. 1090 ze zm.

KoronawirusU). Sąd poucza osobę wezwaną oraz stronę niezastępowaną przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub radcę Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej o treści ust. 2 przy doręczeniu pierwszego zawiadomienia o terminie posiedzenia zdalnego (art. 15zsz¹ ust. 3 KoronawirusU). Przepisu ust. 1 pkt 4 nie stosuje się ponadto do spraw prowadzonych na podstawie ustawy z 28.2.2003 r. – Prawo upadłościowe⁵ i ustawy z 15.5.2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne⁶ (art. 15zsz¹ ust. 4 KoronawirusU).

Prima facie można zauważyć, że nowelizowany przepis uległ przede wszystkim rozbudowie. Dotychczasowy tekst nie posiadał podziału na ustępy, lecz obejmował trzy punkty. Obecnie, wyodrębniono w nim cztery ustępy, przy czym wcześniejszą treść z pkt 1 i 2 poddano pewnej modyfikacji i umieszczono w ust. 1 pkt 1–3 KoronawirusU. Dodano do ust. 1 o – jako nowy element – pkt 4 oraz trzy kolejne ustępy, zawierające treści dotychczas w art. 15zsz¹ KoronawirusU niewartykułowane. Zachowano natomiast okres obowiązywania przepisu, ujęty w art. 15zsz¹ *in principio* KoronawirusU. Wprowadzony przez niego wybór formuły prowadzenia postępowania przewidziany został przez cały stan pandemii (zagrożenia epidemicznego albo epidemii) oraz przez okres roku po jego odwołaniu. Pominięto zarazem regulację dotychczasowego pkt 3 dotyczącego udziału w posiedzeniu członków składu (wspólnie lub osobno), co – jak się wydaje – stanowiło logiczne następstwo rezygnacji na czas obowiązywania omawianego przepisu ze składów wieloosobowych, złożonych z sędziego i dwóch ławników (art. 47 § 2 KPC), bądź też trzech sędziów zawodowych (art. 367 § 3 KPC). Niniejsze opracowanie ma na celu omówienie kierunku wprowadzonych zmian i ustalenie czy miały one – w stosunku do poprzedniej jego wersji – charakter wyłącznie kosmetyczny, czy też dokonały istotnej modyfikacji modelu procedowania w czasie pandemii. Zagadnienie to pozostaje o tyle istotne, że z uwagi na brak prognoz co do przewidywanej daty zakończenia ww. stanu i w związku z przedłużeniem obowiązywania tego przepisu na okres roku po jego ustaniu można domniemywać, że zmiana ta może mieć charakter stały, a przynajmniej kilkuletni. Utrzymujący się stan prawny może tym samym doprowadzić do długotrwałej zmiany sposobu procedowania i ograniczenia zasady jawności respektowanej w polskim porządku proceduralnym od dziesiątków lat, a w przyszłości (już po okresie pandemii) skłonić do określonych zmian w obowiązującym modelu rozpoznawania spraw cywilnych. Próba odkodowania odpowiedniej treści przepisu staje się o tyle istotna, że w stosunku do przewidywanych zmian – jeszcze na etapie procedowania projektu ustawy nowelizacyjnej – zgłaszano zarzuty co do zbytniego ograniczenia jawności postępowania, a nawet prawa do sądu⁷. Zwracano zatem uwagę na wątpliwości co do kon-

stytucyjności wprowadzanych rozwiązań prawnych, z którymi wiąże się ryzyko naruszenia pewnych standardów w zakresie rozpoznania i rozstrzygnięcia spraw, gwarantowanych nie tylko przez przepisy rangi konstytucyjnej (art. 45 Konstytucji RP), ale także akty prawa międzynarodowego⁸. Rodzi to potrzebę precyzyjnego wytyczenia granic zastosowania tych przepisów, które w regule jawności czynią pewien wyłom.

Zmiany w zakresie warunków rozpoznania sprawy

1. Posiedzenie zdalne

Warunki odbycia posiedzenia odmiejscowionego ujęto w ust. 1 pkt 1. Wprowadzono przede wszystkim – jako *definiendum* – pojęcie „posiedzenia zdalnego”, stosowane zamiennie wobec dotychczasowej formuły opisowej identyfikującej taki sposób procedowania (mającej obecnie charakter *definiens*). Uznać to trzeba za zmianę właściwą, albowiem z uwagi na potrzebę nawiązywania do konstrukcji posiedzenia zdalnego w dalszych częściach przepisu doszło do jego uproszczenia poprzez rezygnację z ponownego przytaczania rozbudowanego wyrażenia opisowego. Zachowano natomiast tożsame brzmienie przepisu w tym zakresie. Nadal posiedzenie zdalne ujmuje się jako prowadzone „przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających przeprowadzenie ich na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku”⁹. Sama konstrukcja posiedzenia zdalnego nie zawiera odstępstwa od zasady jawności postępowania oraz orzekania na rozprawie (art. 148 § 1 KPC). Zapewnienie wszystkim uczestniczącym osobom dostępu do bezpośredniego (tj. w czasie rzeczywistym) przekazu obrazu i dźwięku, stanowi wystarczającą gwarancję jawności wewnętrznej (dla stron), a także w pewnym zakresie również jawności zewnętrznej (dla publiczności). Nie można przecież wykluczyć, że przebiegowi postępowania będą się przyglądały także inne osoby, niż biorące bezpośredni udział w postępowaniu (np. rodzina strony obecna w miejscu przekazu)¹⁰. Nie ma jednocześnie wątpliwości, że takie posiedzenie nadal stanowi rozprawę, na co wprost wskazuje art. 15zsz¹ KoronawirusU. Przepis ten więc – tak jak dotychczas – modyfikuje jedynie warunki prowadzenia rozpraw/posiedzeń jawnych określone w art. 151 § 1 w zw. z art. 152 § 1 KPC¹¹, uwzględniając w dalszym ciągu regułę przewidzianą w art. 148 § 1 KPC.

Utrzymano ponadto – w stosunku do pierwotnego brzmienia przepisu – możliwość uczestniczenia w posie-

opinia Prezesa Prokuraturii Generalnej RP z 11.2.2021 r. (KR-51-47/21/BKR/jpd).

⁵ Co do znaczenia zasady jawności, jej rodzajów i przejawów zob. J. Litowski, *op. cit.*, s. 68 i n. oraz wskazane tam piśmiennictwo.

⁶ Zob. także J. Litowski, *op. cit.*, s. 72–73.

¹⁰ Zob. także A. Kościółek, *Jawność posiedzeń sądowych w postępowaniu cywilnym w dobie pandemii COVID-19*, PS Nr 5/2021, s. 22–44; A. Kościółek, *Zasada jawności w sądowym postępowaniu cywilnym*, Lex/el 2018, rozdz. 3.2.5. „Technologiczna ewolucja jawności wewnętrznej posiedzeń sądowych”.

¹¹ Tj. w budynku sądu na sali rozpraw, na którą wstęp mają wszystkie osoby biorące udział w danym posiedzeniu, jak również publiczność.

¹ T. jedn.: Dz.U. z 2020 r. poz. 1228 ze zm.

² T. jedn.: Dz.U. z 2021 r. poz. 1588 ze zm.

³ Zob. opinie do projektu ustawy (druk nr 899) dostępne na: www.sejm.gov.pl; opinia Rzecznika Finansowego z 9.2.2021 r. Nr RF/21/2021, opinia Krajowej Rady Radców Prawnych z 2.2.2021 r. (L.dz. 86/OBSiL/2021) i z 11.2.2021 r. (L.dz. 100/2021/OBSiL), opinia Naczelnej Rady Adwokackiej z 1.2.2021 r. (NRA.12-SM-1.3.2021),

dzeniu zdalnym poza budynkiem sądu, przy czym wyraźnie podkreślono, że sposobność ta obejmuje również członków składu orzekającego. Takie doprecyzowanie – tj. zaliczenie ich do osób uczestniczących w rozprawie/posiedzeniu – wydaje się zbyteczne, skoro już wcześniej przy szerokim rozumieniu tego pojęcia wszystkie osoby biorące udział w danym posiedzeniu niezależnie od przypisanej im roli, a więc także członków składu orzekającego (jak również osobę protokolującą), uznać trzeba było za „w nim uczestniczące”. Mowa o „członkach składu orzekającego”, pomimo tego, że zniesiono – co do zasady – składy wieloosobowe. Użycie liczby mnogiej tłumaczyć można dopuszczalnością rozszerzenia składu do 3 sędziów zawodowych (art. 15zsz¹ ust. 1 pkt 4 *in fine*, ale także nadal obowiązujący art. 47 § 4 KPC).

Za istotną zmianę uznać natomiast trzeba to, że pierwotnie zdalne posiedzenie miało charakter warunkowy, na co wskazywał *passus* „chyba, że (...)”¹⁴. Brak zatem nadmiernego zagrożenia dla zdrowia osób uczestniczących stanowiło przeszkodę (przesłankę negatywną) w prowadzeniu zdalnego posiedzenia. W takiej też sytuacji, do 3.7.2021 r., prowadzenie rozprawy w sposób tradycyjny (nie-zdalny), z uwzględnieniem art. 151 § 1 i art. 152 § 1 KPC, stawiało się obligatoryjne. **Obecnie odbywanie posiedzeń zdalnych stanowi zasadę bezwarunkową**, nawet wtedy gdy nie ma takiego zagrożenia. Jedyne ograniczenie zostało wyznaczone przez kryterium czasu prowadzenia posiedzenia: w okresie obowiązywania stanów zagrożenia epidemicznego albo epidemii oraz w ciągu roku od ich odwołania. **Odstępstwo od zdalnego posiedzenia ma charakter wyłącznie fakultatywny**, pozostawiony – przy zachowaniu pewnych wymogów – do uznania sądu, i dotyczy zarówno rozprawy tradycyjnej („można odstąpić” – pkt 2), ale także posiedzenia niejawnego („może zarządzić” – pkt 3)¹⁵. Można je więc przeprowadzać nawet wtedy, gdy odbycie rozprawy (posiedzenia jawnego) w budynku sądu nie wywołałoby nadmiernego – a nawet jakiegokolwiek – zagrożenia dla zdrowia osób uczestniczących, albo gdy przeprowadzenie rozprawy/posiedzenia jawnego nie jest konieczne.

2. Rozprawa (posiedzenie) tradycyjna

Jak wcześniej podkreślono, w pierwotnej wersji przepisu rozprawa w formule tradycyjnej nadal stanowiła regułę; wystąpienie przesłanki negatywnej (brak nadmiernego zagrożenia) nie pozwalało bowiem na prowadzenie posiedzenia zdalnego. Obecnie wprowadzono ją jako **wyjątek od posiedzenia zdalnego**, aczkolwiek – inaczej niż w przypadku posiedzenia niejawnego – można ją przeprowadzić nawet wtedy, gdy nie ma przeciwwskazań technicznych do procedowania w formule zdalnej, tj. wszystkie osoby uczestniczące mają dostęp do odpowiednich urządzeń technicznych (własnych lub zapewnionych przez sąd). Wskazuje na to wyrażenie „można odstąpić”

świadczące o tym, że rezygnacja z posiedzenia zdalnego stanowi dobrowolną decyzję sądu, nie zaś wymuszoną ze względu na brak możliwości rozpoznania sprawy w takiej formie. Oczywiście, przepis ten tym bardziej znajdzie zastosowanie do sytuacji, w których nie ma technicznych możliwości przeprowadzenia posiedzenia zdalnego, a spełnione zostały przesłanki w nim wymienione.

Możliwość przeprowadzenia rozprawy (posiedzenia jawnego) tradycyjnej – tj. w budynku sądu, z udziałem wszystkich osób biorących udział zebranych w jednym pomieszczeniu – w dalszym ciągu **uzależniona pozostaje od tego samego warunku: braku nadmiernego zagrożenia dla zdrowia osób w nim uczestniczących**. Wypada podkreślić, że mowa nie o jakimkolwiek zagrożeniu, lecz o zagrożeniu nadmiernym, a więc takim które przekracza określoną miarę, wydaje się zbyt wielkie¹⁴, a więc niesie ze sobą zbyt duży stopień prawdopodobieństwa zarażenia. Przy braku zagrożenia, a nawet przy zwykłym (nienadmiernym) zagrożeniu można odstąpić od obliwu zdalnego posiedzenia. Poziom prawdopodobieństwa zagrożenia powinien ocenić sąd w danej sprawie¹⁵, przy czym z uwagi na przeprowadzony program szczepień ochronnych minimalizujących (a przynajmniej mających taki cel) ryzyko zarażenia się, czy też gwarantujących przebycie choroby w sposób jak najłagodniejszy, **nadmierność zagrożenia należy badać w dwóch aspektach**:

- 1) **obiektywnym** (ogólnym, środowiskowym): tj. częstotliwość i poziom zachorowań w danym otoczeniu, regionie (główne kryterium), wskazującym na poziom zagrożenia dla każdego, ale także
- 2) **subiektywnym** (indywidualnym): to czy dana osoba została zaszczepiona (i iloma dawkami), jakiego rodzaju szczepionką, w jakim terminie (jaki dystans dzieli zaszczepienie od terminu posiedzenia)¹⁶, a także co do stanu jej zdrowia, również ogólnego¹⁷.

Przepis wprowadzie posługuje się liczbą mnogą (osób uczestniczących), ale istotne znaczenie ma zagrożenie dla każdej z osób uczestniczących z osobna. Pomimo użytej liczby mnogiej wydaje się przecież zasadne, że przewidziana przesłanka negatywna dla rozprawy tradycyjnej byłaby zrealizowana nawet wtedy, gdyby nadmierne zagrożenie występowało wobec tylko jednej z osób biorących udział. Takie informacje, jak też inne istotne dane – m.in. czy i kiedy dana osoba wróciła z zagranicy (skąd), czy miała kontakt z osobą zakażoną, czy i jakie zdradza symptomy – można by ustalić tuż przed posiedzeniem, wysyłając do niej (nawet za pośrednictwem maila), np. druk odpowiedzi przygotowanej ankiety, opracowanej na wzór ankiet wypełnianych przed szczepieniami ochronnymi, czy też w niektórych instytucjach (m.in. placówkach służby zdrowia). Z wypełnioną ankietą (po jej odesłaniu) zapo-

¹⁴ Art. 15zsz¹ pkt 1 *in fine*, w pierwotnym brzmieniu. Zob. także J. Litowski, *op. cit.*, s. 71–73.

¹⁵ Przepis ten natomiast znajduje zastosowanie jedynie wtedy, gdy nie można przeprowadzić posiedzenia zdalnego.

¹⁴ Zob. pojęcie „nadmierny” w: Słowniku języka polskiego, T. II, pod red. M. Szymczaka, Warszawa 1979, s. 249.

¹⁵ Zob. J. Litowski, *op. cit.*, s. 71.

¹⁶ W przypadku osób niezaszczepionych lub niepełnie zaszczepionych albo zbyt świeżo zaszczepionych zagrożenie dla zdrowia staje się większe.

¹⁷ Osoba posiadająca inne schorzenia mogące mieć charakter chorób współistniejących pozostaje bardziej narażona na peyoratywne konsekwencje zakażenia wirusem COVID.

znawałby się wyłącznie sędzia prowadzący dane postępowanie. Ankiety powinno się przechowywać w sposób uniemożliwiający ujawnienie zawartych w niej danych pozostałym osobom, np. w zamkniętej i zabezpieczonej kopercie¹⁸. Uzyskanie przez sąd takich informacji mogłoby pomóc w ocenie, czy w danym przypadku w odniesieniu do owej osoby zachodzi ryzyko nadmiernego zagrożenia dla jej zdrowia, a w konsekwencji – czy można wobec niej odstąpić od zdalności posiedzenia. Wydaje się to właściwym rozwiązaniem, zwłaszcza gdyby doszło do spełnienia zapowiedzi wprowadzenia ograniczeń dla osób niezaszczepionych, z czym wiązać się przecież będzie obowiązek ujawniania tego, czy dana osoba przyjęła dawkę (lub wymagane dawki) szczepionki.

Dodatkowym wymogiem odstąpienia od posiedzenia zdalnego na rzecz tradycyjnego (nieodmiejscowionego) jest konieczność rozpoznania sprawy na rozprawie. Wypada w tym miejscu wyjaśnić, że przesłanka ta występuje zarówno w formie pozytywnej (rozprawa tradycyjna – ust. 1 pkt 2), jak też negatywnej jako brak takiej konieczności (posiedzenie niejawne ust. 1 pkt 3). W obu tych ujęciach nie chodzi o konieczność w znaczeniu legalnego wymogu (prawnej potrzeby), lecz o konieczność w znaczeniu celowości (faktycznej potrzeby). Przepis art. 148 § 1 KPC, co do zasady, wymaga orzekania na rozprawie – konieczność jako wymóg normatywny – i jedynie w ściśle określonych sytuacjach przepisy KPC zwalniają z tej powinności (np. art. 148¹, 191¹ KPC). Tam zatem, gdzie procedura cywilna nie wymaga rozprawy (nie jest ona konieczna w znaczeniu prawnym) i dopuszcza posiedzenie niejawne, nie trzeba dodatkowego przepisu ustawy; możliwość procedowania na posiedzeniu niejawnym wynika już bowiem z przepisów KPC.

Aby zatem nie doszukiwać się w nim *superfluum*, konieczność trzeba tu rozumieć nie jako powinność, ale jako pewną celowość. O takiej celowości (konieczności) można mówić wtedy, gdy rozpoznanie sprawy wymaga podjęcia czynności, które można przeprowadzić wyłącznie na rozprawie – np. przesłuchanie świadków lub strony, w obecności stron/ich pełnomocników¹⁹ – i bez tych czynności sąd nie poczyni ustaleń koniecznych do oceny zasadności zgłoszonych roszczeń, ewentualnie narazi daną stronę na pozbawienie jej (a przynajmniej istotne ograniczenie) możliwości obrony jej praw. W takim właśnie znaczeniu wyrażenie „konieczności” zostało użyte w art. 148¹ KPC, a więc jako brak potrzeby (niezbędności) przeprowa-

dzenia rozprawy dla wyjaśnienia okoliczności spornych w stopniu umożliwiającym wydanie wyroku²⁰.

3. Posiedzenie niejawne

Artykuł 15zszs¹ ust. 1 pkt 3 KoronawirusU dopuszcza **posiedzenie niejawne tylko wtedy, gdy nie można przeprowadzić posiedzenia zdalnego**. Muszą zatem istnieć obiektywne przeszkody, co do zasady, inne niż brak urządzeń technicznych, do których dostęp powinien stronie/osobie wezwanej zapewnić sąd (art. 15zszs¹ ust. 2 KoronawirusU). Oczywiście tam, gdzie pomimo normatywnego obliwu dany sąd nie ma takiej możliwości – np. nie dysponuje wystarczającą liczbą wolnych pomieszczeń i odpowiednim zapleczem technicznym – można rozważyć, czy taka przeszkoda z ust. 1 pkt 3 faktycznie wystąpiła. Brak możliwości oznaczałby wówczas brak dostępu do urządzeń technicznych dla wszystkich osób biorących udział w postępowaniu, ale także pewną ich nieporadność w obsłudze urządzenia (związaną z wiekiem, stanem psychicznym) lub obiektywne przeszkody w uczestniczeniu w zdalnym posiedzeniu (np. strona głuchoniema). Drugą przesłankę stanowi brak konieczności przeprowadzenia rozprawy/posiedzenia jawnego, którą omówiono wcześniej.

Zrezygnowano natomiast z przesłanki zgody stron na rozpoznanie sprawy na posiedzeniu niejawnym. O przeprowadzeniu posiedzenia niejawnego decyduje obecnie wyłącznie sąd. Tym bardziej trzeba ostrożnie stosować ów przepis, tak by nie narazić strony na ograniczenie możliwości skutecznej obrony ich praw. Zmianę tę należy natomiast ocenić pozytywnie. Uzależnianie bowiem przeprowadzenia posiedzenia niejawnego od zgody stron (braku sprzeciwu z ich strony) upodabniało ten przepis do art. 148¹ KPC, w którym wbrew woli stron sąd nie może zrezygnować z obligatoryjnej rozprawy. W sytuacji nadmiernego zagrożenia dla zdrowia (warunek negatywny prowadzenia rozprawy tradycyjnej) i niemożności odbycia posiedzenia zdalnego, przy jednoczesnym braku konieczności procedowania na rozprawie, zamiast rozpoznać daną sprawę (co wydawałoby się wskazane) sąd – w razie sprzeciwu jednej ze stron (np. zainteresowanej jak najdłuższym jej prowadzeniem) – niepotrzebnie zwlekałby z jej zakończeniem²¹.

Trzeba w tym miejscu wyraźnie podkreślić, że **przepis art. 15zszs¹ ust. 1 KoronawirusU nie uchyla, ani nie modyfikuje przepisów kodeksowych dopuszczających rozpoznanie sprawy na posiedzeniu niejawnym** (art. 148¹ i 191¹ KPC). Punkty 1 i 2 ust. 1 odnoszą się wyłącznie do tych przepisów, które wprowadzają obligatoryjną rozprawę (jako zasadę), nie zaś do wyjątków od tej zasady, przewidzianych w samym KPC. Tam gdzie rozprawa jest konieczna – zgodnie z art. 148 § 1 KPC, w sytuacji

¹⁸ Mogłyby tu znaleźć odpowiednie zastosowanie przepisy § 104 ust. 1 rozporządzenia MS z 18.6.2019 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych, t. jedn.: Dz.U. z 2021 r. poz. 2046 ze zm. w zw. z § 45 zarządzenia MS z 19.6.2019 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej, Dz.Urz. MS z 2019 r. poz. 138 ze zm.

¹⁹ Wprawdzie art. 271¹ KPC dopuszcza odebranie od świadków zeznań na piśmie, jednak przepis ten powinno się stosować wyjątkowo, a więc tam gdzie nie można przeprowadzić danego dowodu na rozprawie albo gdy osoba świadka (zwłaszcza brak jakiegokolwiek związku ze stronami) daje gwarancję, że zeznania na piśmie złoży zgodnie z rzeczywistym stanem rzeczy, bez jakiegokolwiek współpracy z innymi osobami, np. zeznania lekarza co do przebiegu leczenia danej osoby.

²⁰ Np. w razie sporu jedynie co do prawa, czy też wykazania spornych okoliczności faktycznych wyłącznie dowodami z dokumentów, przy braku wniosków o przeprowadzenie osobowych środków dowodowych.

²¹ Nie można oczywiście pozbawić strony możliwości zgłaszania zarzutu co do wadliwej oceny przez sąd braku konieczności przeprowadzenia rozprawy. Weryfikacja tej przesłanki przez sąd wyższej instancji pozwoliłaby zatem na wykluczenie arbitralności w ocenie ww. kryterium przez sąd odstępujący od przeprowadzenia rozprawy/posiedzenia jawnego.